Kürt sorunsalı ve liberal demokrasi

RADİKAL 2 / 12/10/2008

Yerel seçimlerin yaklaştığı ve DTP'nin kapatılabileceği bir zamanda PKK terörünün ulaştığı son nokta ve yarattığı toplumsal infial asker sivil herkesi Kürt sorunsalıyla ilgili şu ana kadar düşündüklerini yeniden gözden geçirmeye yöneltti. Bu düşünsel dünyamızdaki bazı tabuları ve anomalileri gözden geçirmek de için bir fırsat olabilir.
Bunların başında liberal demokrasi ve ulus-devlet kavramları geliyor. Liberal demokrasinin norm olduğu AB'ye giriş süreci yaşıyoruz. Demokrasi eksikliğinin ve hesap vermeyen devletin sorunun önemli bir parçası olduğuna dair yaygın kanı var. Ve onca şiddete, infiale rağmen güçlü bir birarada yaşama iradesi olan ve karışmış bir toplumuz. Bu şartlarda liberal demokratik hakların hiç olmazsa en çok tartışılan reçetelerden olması beklenirdi ama öyle değil. Birkaç sene önce yazdığım akademik bir makaleye gelen hakem raporu beni, etnik-kültürel haklar içeren liberal demokratik açılımlardan bahsettiğim için Kürtlerin varlığını reddetmekle ve resmi ideolojiyi! (ulus-devleti) savunmakla suçlamıştı, bir de soysal bilimleri dayanak göstererek. Keşke rapor haklı olsaydı da liberal özgürlükler resmi ideolojinin daha fazla parçası olsaydı! Tabii asıl muhalefet ulus-devlet kavramınaydı, çünkü liberal demokratik politikalar ulus-devlet çerçevesi içinde uygulanabiliyor.
Geçenlerde Baskın Oran hoca tam da bu konuya değinen ve haklı olarak ulus-devlet kavramının demokratikleşmeye karşı çıkmak için kullanılmasına tepki gösteren bir yazı yazdı. ('Ulus-devlet' Fransa, Rad. İki, 28 Eylül). Ama şaşırtıcı bir şekilde ulus-devletle demokratik devlet arasında sağlıksız bir karşıtlık da kurdu. "Fransa artık ulus-devlet değil demokratik-devlet". Ulus-devlet kavramı aşılmadan etnik grup ve milliyet sorunlarına nihai çözüm bulunamayacağını savunan siyasal bilim teorileri var. İmparatorluklar döneminde ulus-devleti tahayyül edenler (tasarlayanlar) nasıl yaptıysa biz de geleceği tahayyül etmeye çalışıyoruz. Ama günümüzde ulus-devlet aşılmadan bir etnik sorun çözülemez demenin hiçbir dayanağı yok. Tam tersine, etnik sorunları barışçı şekilde çözmeye en yatkın devletler İngiltere'den Finlandiya'ya özgürlükçü demokrasiyi sağlamlaştırmış liberal ve sosyal demokrasiler. Bu demokrasiler ulus-devletin temelini oluşturan egemenlik kavramından da vazgeçmiyor, ama yumuşatıyor ve paylaşıyor.
Baskın hoca düşüncesini savunmak için, liberal demokratik haklara karşı çıkmak için yanlış bir şekilde örnek gösterilen Fransa'dan örnekler veriyor, yerel yönetimlere verilen kültürel hakları, bölgesel dillerde üniversitelerde öğretim görülebildiğini irdeliyor. Fransa Anayasası'na eklenen "bölgesel diller Fransa'nın ulusal (vurgu benim) mirasına dahildir" maddesini vurguluyor. Ama bu örnekler ulus-devletin demokratikleşebileceğini de gösteriyor. Fransa'nın ve liberal demokrasi yoluyla sorunlarını çözen diğer ülkelerin artık ulus-devlet olmadıklarını iddia etmek mümkün değil. Ulus-devlet kavramı yok olma değil ama bir değişim ve demokrasinin olduğu yerlerde bir demokratlaşma sürecinde.
Bu bağlamda Kürt sorunu terimiyle ilgili birkaç şey de söyleyebiliriz. İçinde Kürt terimi geçen bir kavramı devlet o kadar uzun süre tabu haline getirmişti ki, bu terimi çoğumuz sorunun kimlik boyutunu kabul etmek bağlamında demokratik bir niyetle kullanıyoruz. Üzerinde fazla düşünmeden bir yandan da cumhuriyetin kurulmasıyla ortaya çıktığı söyleniyor. Oysa sorunu biz yarattık. Osmanlı'nın yıkıldığı ve Türkiye'de Türk ve Kürtlerin ortak katılımıyla bir ulus-devletin kurulduğu sırada, İslamcılık ve Türk milliyetçiliği gibi akımların yanında, halkla ilişkisi kısıtlı da olsa bir Kürt milliyetçiliği olgusu vardı. İşte bu noktada tarih bir dizi soru ortaya çıkardı, yani Kürt sorunsalını. Bu milliyetçiliğin talepleri ne

olacaktı, Türk milliyetçiliğiyle İslamcılıkla ilişkileri ne olacaktı, Türk ve Kürt kimliklerinin ilişkisi nasıl inşa olacaktı, yeni kurulan ulus-devlet Kürtlerle ve diğer etnik gruplarla nasıl bir vatandaşlık ilişkisi kuracaktı?
Eğer bu soruların daha uzlaşmacı ve barışçı bir şekilde çözülmesi hiçbir şekilde olamazdı diyorsak, Kürt sorunsalı gibi Kürt sorununun da cumhuriyetin kurulmasıyla yaşıt olduğunu düşünebiliriz. Oysa bunu iddia etmek zor. Atatürk'ün de en azından düşündüğünü bildiğimiz, ulus-devlet içinde ama katı merkeziyetçiliğin ve türdeş milliyetçiliğin dışında çözümler üretilebilirdi. Ama Lozan'ın ve 1926'da Milletler Cemiyeti'nin o zamana dek Türklerle beraber yaşamış olan Osmanlı Kürtlerinin önemli bir bölümünü Türkiye'den ayırması, 1925'ten itibaren bir dizi kanlı Kürt isyanı ve bunların salt askeri yöntemler ve sürgünlerle bastırılmasıyla, Kürt sorunsalı farklı bir mecraya girdi. Yani Kürt sorununu tarihsel şartlar değil biz, konuşma ve uzlaşma yöntemlerini ve soysal ve kültürel politikaları hiç kullanmayarak yarattık. 1990'lara kadar bu sorunu yok farz ettik. 1980'lerde bile, eğer 12 Eylül askeri rejiminin Diyarbakır Hapishanesi ve ancak 1991'de kaldırılabilen "dil yasağı" gibi uygulamaları olmasaydı belki en azından PKK sorunu engellenebilirdi. Oysa ne acı ki, şiddet aldı yürüdü ve bugün çok daha zor çözülebilir hale geldi.
Kimlik konusu ve bu bağlamda ulus ve ulus-devlet kavramları Kürt sorunsalının üzerinde uzlaşmaya varılması en zor konuları ve zamana bırakılmalı. Tekil tanımlar üzerinde anlaşmak belki hiçbir zaman mümkün olmayacak. Konuya bu kavramlar üzerinden yaklaşmak daha baştan konuşmayı kısıtlıyor. Bu yüzden de ortak bir dil oluştururken, kimlik ve ulus-devlet kavramlarından değil özgürlükçü demokrasi kavramından yola çıkmak daha yapıcı bir yaklaşım gibi gözüküyor. Liberal ve sosyal demokrasiler, farklı kimliklere ve tanımlara saygı gösteren ve bunları yönetmek konusunda en başarılı örnekler. AB üyelik süreci de bu konuda fırsatlar sunuyor. AB'ye üye olup da bölünmüş bir ülke örneği yok.

MURAT SOMER: Doç. Dr., Koç Üni.